

Profil valoric în contextul ruralului românesc actual. Studiu de caz: comunități rurale din județul Sibiu

Adela Popa

Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Articolul de față urmărește să schițeze un profil valoric al populației rurale din România de astăzi, pornind de la date rezultate, pe de o parte, din cercetări pe eșantioane reprezentative la nivel național și, pe de altă parte, din date rezultate dintr-un studiu de caz pe două comunități rurale din județul Sibiu.

Spațiul rural românesc face obiectul multora dintre analizele de factură teoretică sau practică, mai vechi sau mai noi, din sociologia românească. Intensificate de problematica specifică perioadei de tranziție, aceste abordări, orientate înspre descrierea și explicarea caracteristicilor sociale actuale ale ruralului, se bazează pe cercetări de teren din ce în ce mai complexe ca dimensiuni și ca variabile urmărite. Înscriindu-ne în acest trend al cercetării sociologice românești, am conceput și realizat o cercetare de teren (în martie-aprilie 2003), în două comunități rurale ale județului Sibiu: satul Tălmăcel, aflat în zona Mărginimii Sibiului, și comuna Ludoș din zona Ocna-Miercurea.

Tema acestei cercetări de teren, realizată în martie-aprilie 2003, este *Schimbare socială și tradiție în identitatea socioculturală actuală a comunității sătești românești*, cercetare realizată prin anchetă pe bază de chestionar și de interviu semifocalizat¹. Studiul a urmărit o problematică amplă legată de sat, din care amintim: identificarea orientărilor de valoare, a atitudinilor și comportamentelor din spațiul rural ce se

circumscriu tradiției și modernității socio-culturale și surprinderea posibilelor elemente valorice, atitudinale și comportamentale care țin de postmodernism în spațiul sătesc; identificarea specificului identității etnice, sociale și culturale și a mecanismelor identitare predominante în comunitatea rurală în contextul destructurării sistemului comunitar tradițional și a integrării elementelor de modernitate culturală; determinarea impactului pe care modernitatea socioculturală îl exercită asupra comunității sătești: gradul în care satul integrează elementele de modernitate (postmodernitate) și modul în care acestea sunt îmbinate cu tradiția. Cercetarea și-a propus, de asemenea, să determine unde se plasează de-a lungul axei tradițional-modern valorile, mentalitățile, actele de cultură, ritualurile cotidiene, simbolurile satului de azi (dacă reușesc sau nu să țină pasul cu elementele de civilizație urbană care invadează viața satului)². Dintre ipotezele studiului, o amintim doar pe cea relevantă pentru tema de față: deși la nivel declarativ opțiunile membrilor satului se îndreaptă mai mult

spre modernitate, orientările atitudinale și valorice rămân totuși tributare tradiției. Vom încerca în continuare să determinăm validitatea acestei ipoteze doar în ceea ce privește aspectul valoric, nu și cel atitudinal.

Studiul de față analizează așadar dimensiunea valorică a vieții sociale din cele două comunități, așa cum a reieșit ea din datele obținute, dimensiune pe care o considerăm ca fiind esențială pentru înțelegerea profilului oricărei comunități rurale.

Prin analiza itemilor relevanți pentru această problematică, au reieșit o serie de informații interesante, mai ales dacă le privim dintr-o perspectivă dublu comparativă: pe de o parte, comparând rezultatele din cele două sate și, pe de altă parte, comparând datele obținute de noi cu cele rezultate din cercetări la nivel național privind fenomenul valorilor³.

Valoarea

Abordări teoretice

Conceptele de *valoare* și *sistem de valori* au suscitat multe analize în diverse domenii ale cunoașterii, dar numeroase definiții nu reușesc să ajungă la un numitor comun, din cauza sensurilor multiple pe care le împrumută termenul *valoare* din discipline diferite de științele socioumane. Din dorința de a evita un demers didacticist, vom aminti doar definițiile și abordările teoretice ale conceptului de *valoare* pe care le considerăm relevante pentru tema noastră de cercetare, fără să intrăm în analiza acestora.

Una dintre definițiile importante date valorii în cadrul sociologiei este cea a lui Kluckhohn – valoarea e o „concepție, explicită sau implicită, distinctivă pentru un individ sau caracteristică pentru un grup, cu privire la ceea ce este dezirabil, care influențează selecția modurilor, mijloacelor și scopurilor disponibile ale acțiunii”

(*apud* Inglehart, 1997). Este o definiție interesantă pentru studiul de față pentru că surprinde latura acțională a conceptului de *valoare*, aceasta fiind cea la care au făcut referire cei mai mulți dintre subiecții noștri. În analizele conceptului de *valoare* se specifică faptul că valoarea nu este un mod de acțiune, ci un principiu care stă în spatele ei, însă prin prelucrarea datelor am observat că această nuanță a valorii, ca principiu anterior al acțiunii, se pierde la nivelul simțului comun, acolo unde se cere răspunsul la întrebarea „Ce este mai important în viață: să muncești sau nu munca, să nu minți, sau nu adevărul” etc. Altfel spus, ceea ce am surprins noi cu întrebarea amintită au fost comportamente ghidate de valori, și nu valori în sine, care nu pot fi surprinse în mod direct.

Dintre autorii din spațiul românesc, putem aminti concepția lui Ludwig Grunberg, care consideră că valoarea este „relația socială în care se exprimă prețuirea acordată unor obiecte sau fapte, în virtutea unei corespondențe – istoric determinate de mediul sociocultural –, a însușirilor lor cu trebuințele unei comunități umane și idealurile generate de acestea” (Grunberg, 1972, 76). Interesant în această definiție este faptul că autorul vede valoarea ca o relație socială, ca un raport între două entități și, de asemenea, punctul de reper e comunitatea umană, conștient fiind că nu atât individul este cel care impune valoarea, cât grupul de indivizi, comunitatea. Și aici, prin accentul pus pe comunitate, identificăm un alt punct comun cu cercetarea noastră, ce ne-a dat ocazia să remarcăm, mai ales în domeniul valorilor împărtășite de oamenii satului, forța cu care este înzestrată comunitatea și întâietatea pe care o are în impunerea anumitor valori, față de individul luat izolat.

De fapt, așa cum susțin și alți autori, este mai corect să vorbim de o configurație de valori (Cristescu, 1989) sau un sistem de

valori (Rokeach, 1973, 1) și mai puțin de valori singulare. Dar ce este sistemul de valori? Milton Rokeach consideră că sistemul de valori este o „organizare de durată a credințelor cu privire la scopurile existenței și la modurile considerate dezirabile de atingere a acestora”. Sistemul de valori are caracteristici specifice oricărui sistem, astfel că pot exista valori care sunt prioritare la un anumit moment, tot așa cum există o ierarhie a valorilor.

Această idee a grupării valorilor într-un sistem de valori am putut să o remarcăm și în urma prelucrării rezultatelor, care ne-a arătat că anumite valori au tendința de a se grupa, de a forma configurații și de a apărea mai frecvent împreună drept componente ale unei configurații decât în mod izolat.

În literatura de specialitate sunt inventariate o serie de elemente definitorii ale valorilor. Vom aminti câteva dintre acestea, și anume cele extrem de semnificative pentru demersul nostru. Astfel, valorile „integrează funcțional într-un sistem de valori, iar societățile, grupurile umane și culturile își definesc identitatea prin această configurație originală a sistemelor de valori” (Georgiu, 2001, 37). În cadrul studiului nostru, identificarea valorilor transmise prin socializare a reprezentat o încercare de surprindere a configurației valorice specifice a celor două sate, a elementelor care diferă față de alte configurații (prin compararea cu valori surprinse la nivel național) și întregul demers reprezintă, de fapt, doar o etapă în conturarea elementelor identității individuale și sociale.

Un alt element definitoriu amintit în lucrarea citată este faptul că „valorile sunt transmise prin mecanismele educației și socializării, fiind asimilate și interiorizate de indivizi; ele dobândesc astfel un caracter normativ și intră în structura mentalităților și convingerilor noastre, de unde acționează ca repere și criterii de orientare a comportamentelor și acțiunilor” (Georgiu, 2001, 37).

Conceptul de *valoare* îndeplinește două funcții teoretice principale: o funcție critică, prin care se pot delimita valorile de nonvalori, adică se pot identifica criteriile ale performanței într-un domeniu sau altul; o funcție de „indicator al identităților culturale globale”, ele specificând ceea ce este ideal și dezirabil într-o anumită epocă sau cultură și indicând anumite reprezentări, atitudini sau credințe specifice (Georgiu, 2001, 31). Îndeosebi această a doua funcție este accentuată în studiul de față, pentru că identificarea valorilor transmise sau primite prin socializare – în funcție de apartenența generațională – nu face decât să trimită la reprezentările uzuale ale unei comunități despre diverse aspecte ale vieții ei, la credințe sau atitudini specifice pentru o anumită populație dintr-o anumită epocă și, în ultimă instanță, indică elementele ce formează configurația identitară a unui individ sau a unui grup de indivizi.

Profilul valoric la nivel național

Întorcându-ne la dimensiunea practică a acestui studiu, vom continua aprecierea datelor obținute din teren ghidându-ne după o definiție simplă, concisă și adaptată temei noastre: „Valorile sunt idei abstracte despre ceea ce este corect, dezirabil și bine să urmărească majoritatea membrilor unei societăți” (Mahler, 1983). Informațiile din această secțiune a articolului de față sunt obținute prin analiză secundară pe datele provenite din Barometrul de Opinie Publică, mai 2002. Itemii luați în analiză s-au referit la importanța în viața subiectului a muncii, familiei, prietenilor, bunăstării (averii), timpului liber, credinței (religiei), dragostei, faptului de a ști cât mai mult, politiciii și sexualității; de asemenea, importanța pentru a reuși în viață a norocului, credinței, relațiilor, educației și inteligenței⁴.

Datele de mai jos se referă doar la populația rurală a României. Ierarhia valorilor considerate a fi foarte importante de către subiecți în viața lor poate fi analizată în tabelul 1, iar a valorilor foarte importante pentru a reuși în viață, în tabelul 2. În ambele tabele, valorile sunt trecute în ordinea descrescătoare a importanței lor.

Tabelul 1. Ierarhia valorilor considerate de către subiecți ca fiind foarte importante în viața lor

Cele mai importante lucruri* în viața subiectului %	
Familie	50,8
Muncă	31,5
Credință, religie	10,1
Bunăstare, avere	3,7
Dragoste	1,6
Timp liber	0,7
Prieteni, a ști cât mai mult	0,5
Sexualitate	0,1

* Deși itemii din tabel se referă implicit la valori, am preferat descrierea acestora prin cuvântul *lucruri*, având în vedere că în formularea întrebării din Barometrul de Opinie nu este utilizat conceptul de *valoare* (vezi nota 4).

Tabelul 2. Ierarhia valorilor foarte importante pentru a reuși în viața lor

Importanța pentru a reuși în viață a... %	
Muncii	46,7
Norocului	18,5
Credinței	16,4
Relațiilor	7,1
Educației	5,1
Inteligenței	4,5

Preferința pentru anumite valori variază, desigur, în funcție de variabilele sociodemografice sau de aspecte cum ar fi dezvoltarea comunei rurale. În ce privește acest din urmă aspect, calcularea valorilor reziduale

arată că oamenii din satele și comunele sărace tind să considere, în mod semnificativ, că prietenii nu sunt deloc importanți în viața omului, de asemenea, a ști cât mai multe lucruri nu e deloc important. Foarte importante sunt credința (religia) și bunăstarea (averea). Locuitorii din aceleași sate consideră că e foarte importantă credința pentru a reuși în viață și deloc importantă educația. Oamenii din satele și comunele bogate consideră, dimpotrivă, că prietenii sunt foarte importanți, în timp ce credința nu e foarte importantă și nu e nevoie de aceasta pentru a reuși în viață.

Vom examina în continuare valorile surprinse în Barometru și modul în care preferința pentru acestea variază în funcție de variabilele sociodemografice.

Munca este considerată importantă de cei cu studii postuniversitare și de adulți (31-60 de ani) și vârstnici (peste 61 de ani) și deloc importantă sau nu prea importantă de cei fără școală sau cu studii primare. În ce privește rolul muncii pentru reușita în viață, adulții și bărbații consideră că aceasta este foarte importantă.

Familia este considerată importantă pentru reușita în viață de către adulți (e menționată pe primul loc la această categorie de vârstă), la celelalte categorii sociodemografice datele nefiind semnificative.

Prietenii sunt considerați foarte importanți de bărbați, de tineri (18-30 de ani), aceștia considerând-o foarte importantă pentru reușita în viață. Femeile, în schimb, și persoanele fără școală consideră că prietenii nu sunt prea importanți sau deloc importanți.

Credința este, așa cum ne așteptam, considerată foarte importantă de cei vârstnici și de femei, care o consideră esențială pentru reușita în viață.

Dragostea este apreciată ca valoare importantă de bărbați, foarte importantă de către tineri (aceștia considerând că e importantă și pentru a reuși în viață) și

deloc importantă de femeile din rural, de cei fără școală sau cu un nivel primar de școlarizare.

Bunăstarea (averea) este considerată foarte importantă de bărbați și de către tineri și adulți și nu prea importantă sau deloc importantă de către femei și de cei fără școală.

Timpul liber este considerat important de către subiecții cu liceu și de către tineri, în timp ce femeile îl consideră nu prea important, iar cei fără școală deloc important.

A ști cât mai mult este considerat a fi o valoare foarte importantă de către subiecții cu facultate și de către tineri și deloc important de către cei fără școală sau cu studii primare.

Cei ce consideră politica drept o valoare foarte importantă, deși pe total sunt foarte puțini ca număr (doar 0,3%), sunt cei cu studii peste medie (liceu, facultate, studii postuniversitare) și bărbații. În schimb, femeile consideră că e deloc sau nu prea importantă, la fel și cei cu studii sub medie.

Sexualitatea este foarte importantă pentru bărbați și pentru tineri și deloc importantă sau nu prea importantă pentru femei și pentru vârstnici.

Tinerii consideră că cele mai importante în viața lor sunt (în ordine descrescătoare) dragostea, averea, prietenii și timpul liber și se bazează pentru reușita în viață pe inteligență, relații și noroc. Adulții apreciază ca cele mai importante valori în viața lor familia, munca și averea, considerând-o pe cea de-a doua importantă pentru reușita în viață. Iar vârstnicii apreciază în cel mai înalt grad credința, tot acesta fiind și ingredientul principal pentru reușita în viață, alături de muncă, ce este însă mult mai slab apreciată.

Pentru bărbați cele mai importante valori în viața lor sunt dragostea, prietenii și munca, în timp ce pentru reușita în viață sunt necesare munca și relațiile. Femeile consideră că pentru reușita în viață cele mai importante sunt credința și norocul.

Tălmăcel și Ludoș – cele două comunități rurale studiate

Cele două comunități ce au făcut obiectul studiului de caz întruchipează două imagini diferite ale satului românesc actual. Ele au fost alese în mod intenționat, astfel încât să prezinte o serie de diferențe de natură economică, istorică, demografică, pentru a putea realiza o serie de comparații. Astfel, Tălmăcel este un sat înglobat în orașul Tălmăciu (8 837 de locuitori la recensământul din 2002), situat la 25 km de municipiul Sibiu, accesul fiind relativ ușor (deși nu există un mijloc de transport regulat Sibiu-Tălmăcel). Este un sat cu un nivel economic ridicat, cu o populație relativ echilibrată demografic, cu o infrastructură modernă care – cel puțin din acest punct de vedere – îl apropie de oraș (gaz, apă, rețea telefonică, cablu TV) și cu o migrație rural-urban scăzută. Tălmăcel are, de asemenea, o poziție privilegiată în peisajul rural, fiind una dintre puținele comunități care nu au cunoscut colectivizarea. Ludoș, în schimb, centrul comunei cu același nume, este plasat la o distanță mai mare de municipiul Sibiu (45 km), la o distanță de 12 km de drumul național, are un nivel economic mai scăzut, o populație îmbătrânită, cu o infrastructură săracă (singura dotare existentă în sat este rețeaua telefonică) și cu o mobilitate rural-urban care, mai ales după 1989, a fost extrem de ridicată. De asemenea, până în 1989 Ludoșul a fost colectivizat. Cele două comunități au un nivel de educație similar (măsurat prin numărul de ani de școală). În ce privește modernitatea gospodăriei, Tălmăcel dispune de o dotare mai modernă a gospodăriilor față de Ludoș (diferența între medii este semnificativă statistic). Toate acestea indică o superioritate netă a Tălmăcelului față de Ludoș, din punct de vedere economic, demografic, social și chiar geografic.

Principalele diferențe între cele două comunități rurale sunt sintetizate în tabelul 3.

În ce privește mărimea populației unui sat, aceasta este o variabilă deosebit de importantă a dezvoltării satului. Astfel, Dumitru Sandu spune că „variația de mărime este variație a capitalului uman. În

prezent, în România, în termeni de sate, a fi mic, cu număr redus de locuitori înseamnă a fi în mare măsură sărac” (Sandu, 1999, 117).

De altfel, se poate observa diferența de venit între cele două comunități studiate și care subliniază ideea anterioară.

Tabelul 3. Diferențe de natură economică, demografică, socială între cele două comunități studiate

	Tălmăcel	Ludoș	Media la nivelul țării pentru rural
Populație	2 734 de locuitori (în 1995)	738 de locuitori (în 1998)	833,09 locuitori (în 1998)
Media de vârstă*	49,3 ani	54,3 ani	48,5 ani
Venitul mediu al familiei*	3 636 816 lei (în 2003)	1 949 119 lei (în 2003)	3 492 900 de lei (în 2003)
Nivelul de educație (număr ani de școală)	8,81	8,40	8,30
Modernitatea dotării gospodăriei**	2,06	1,89	1,66
Indice de dezvoltare a satului LEVEL98	-***	-0,95968***	0
Distanța de oraș	25 km	45 km	21,18 km
Distanța față de drumul național	2 km	12 km	
Comportament antreprenorial	Turism rural	Inexistent	
Colectivizare	Nu	Da	

* Diferențele între media de vârstă și venitul mediu ale celor două comunități sunt semnificative la nivelul de 0,05.

** Cifrele din tabel reprezintă media indicelui de dotare modernă a gospodăriei, calculat prin însumarea unor variabile referitoare la existența în cadrul gospodăriei a unor obiecte de uz casnic specifice stilului de viață modern (televizor, radio, frigider, autoturism, telefon fix și mobil, aspirator, computer, congelator, mașină de spălat).

*** Indicele de dezvoltare a satului LEVEL98 este un scor factorial calculat în funcție de capitalul uman al satului, indicele calității locuințelor, rata generală de fertilitate, indicele dezvoltării comunității și potențialul demografic, toate aceste variabile regăsindu-se în baza de date *Indicatori de dezvoltare a satelor românești – 1998* (Sandu, 1999).

Profil valoric în cele două sate studiate

Datele analizate în cadrul studiului de caz pe cele două comunități nu coincid în totalitate cu cele de la nivel național (datorită faptului că întrebările au fost altfel formulate și, parțial, s-au urmărit lucruri diferite). Totuși, acolo unde datele permit, vom face o serie de comparații între profilul valorilor în cele două sate și la nivel național. Itemii relevanți pentru articolul de față au vizat în cele două comunități rurale trei aspecte: 1) importanța în viață a credinței în Dumnezeu, a familiei, a școlii, a succesului, a faptului de a avea o viață interesantă, a averii, a muncii, a respectului pentru bătrâni, a hărniciei, a prietenilor, a distracției, a adevărului și a economisirii; 2) importanța pentru reușita în viață a muncii,

relațiilor, inteligenței, școlii și norocului; 3) valorile transmise prin socializare⁵.

Este necesară precizarea faptului că surprinderea importanței în viață a listei de valori de mai sus (de la primul punct) s-a făcut printr-o întrebare închisă, scalată, în timp ce valorile transmise prin socializare au fost surprinse printr-o întrebare deschisă. De aici diferențele între ierarhiile de valori ce apar în cele două cazuri.

În ce privește primul punct, prelucrarea comparativă a datelor pe cele două comunități rurale arată următoarea ierarhie a valorilor – așa cum se poate vedea în tabelul 4. Se remarcă diferența în ce privește familia, care ar putea fi explicată prin faptul că în Ludoș cea mai mare parte a familiilor suferă prin plecarea tinerilor temporar sau definitiv la oraș, lucru resimțit în mod negativ de cei rămași în sat.

Tabelul 4. Ierarhia valorilor considerate a fi foarte importante în viață în cele două comunități rurale

Tălmăcel	Ludoș
1. Credința	1. Respectul pentru bătrâni
2. Respectul pentru bătrâni	2. Credința
3. Familia	3. Hărnicia
4. Hărnicia	4. Adevărul
5. Munca	5. Munca
6. Adevărul	6. Economisirea
7. Economisirea	7. Școala
8. Școala	8. Familia
9. Prietenii	9. Succesul
10. Succesul	10. Prietenii
11. Averea	11. Averea
12. Distracția	12. Distracția
13. Viața interesantă	13. Viața interesantă

Corelând aceste valori cu variabilele sociodemografice și comparând rezultatele în cele două comunități, putem observa că: școala este considerată foarte importantă de tinerii din Tălmăcel și nu prea

importantă de cei din Ludoș. Familia este considerată nu prea importantă de către tinerii din Tălmăcel, destul de importantă de către tinerii din Ludoș și foarte importantă de adulții din același sat. Tinerii din

Tălmăcel afirmă, surprinzător, că munca nu este deloc importantă. Spunem că este surprinzător pentru că ne-am fi așteptat ca într-un sat înstărit valoarea muncii să fie pe primul plan. De asemenea, cei din Tălmăcel sunt semnificativ mai înclinați decât cei din Ludoș să afirme că averea este destul de importantă.

În ce privește al doilea punct, legat de valorile importante pentru reușita în viață, calculul mediilor arată următoarea ierarhie :

Tabelul 5. Ierarhia valorilor importante pentru reușita în viață (cifrele reprezintă medii pentru fiecare sat în parte)

Tălmăcel		Ludoș	
1. Muncă	4,2	1. Muncă	4,3
2. Școală	3,1	2. Școală	3,0
3. Noroc	2,8	3. Inteligență	2,7
4. Inteligență	2,7	4. Noroc	2,7
5. Relații	2,3	5. Relații	2,1

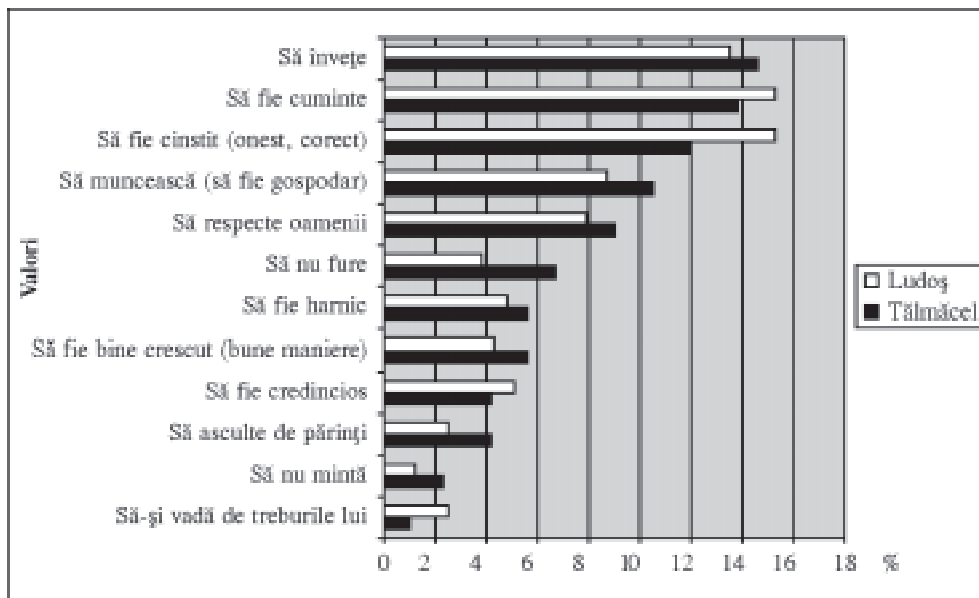
În ce privește al treilea punct al analizei – valorile transmise prin socializare –, itemul utilizat în cadrul chestionarului le-a solicitat subiecților să amintească trei valori pe care le-au transmis prin educație copiilor lor (sau, în cazul tinerilor, pe care le-au învățat de la părinți).

Valorile transmise prin socializare amintite de subiecții din eșantioanele noastre din cele două sate – și care au fost prelucrate prin analiză de conținut – sunt similare în cea mai mare parte în ce privește conținutul, dar diferă din punctul de vedere al importanței acordate (poziția în listă). Astfel, se remarcă o primă diferență în faptul că, dintre valorile menționate de tălmăceni, pe primul loc se situează învățătura (a face școală), în timp ce la ludoșeni aceasta este doar pe locul al treilea (vezi graficul 1). Acest lucru ar putea indica o mai intensă orientare spre modernitate a locuitorilor acestui sat, dar ideea rămâne deocamdată la nivel de ipoteză, în așteptarea altor date care să o confirme.

Ierarhia se păstrează în continuare foarte asemănătoare până la locul șase, unde tălmăcenii menționează ca valoare „a nu fura”, iar ludoșenii „a fi credincios”, lucru care poate semnifica un spirit de proprietate mai acut al tălmăcenilor și, eventual, un număr mai mare de experiențe de acest tip ce-i determină să amintească această valoare printre cele importante transmise copiilor. În ierarhia ludoșenilor apar câteva valori care nu se regăsesc și în ierarhia locuitorilor din Tălmăcel, cum ar fi : bunătatea (înțelegerea), respectul pentru bătrâni și, inedit pentru orizontul de așteptări și de aspirații ale ruralului, a face carieră.

Alte valori menționate de sătenii din Ludoș, dar care fac parte într-o măsură mai mică din universul valoric al satului, pentru că au un procent mic (0,2-0,7%), fiind menționate, în general, doar de unul sau doi oameni, sunt următoarele : să îngrijească părinții la bătrânețe, să respecte căsătoria, să aibă demnitate și onoare, să economisească, să aibă încredere în ei, să-și iubească țara, să fie modești. Tălmăcenii amintesc, de asemenea, o serie de valori care par a fi mai puțin importante : să-și ajute părinții, să economisească, să fie descurcăreți, să fie disciplinați (ordonati), să-și iubească aproapele, să fie curați, să nu ia droguri, să nu ucidă, să fie cumpătați, să-și iubească țara.

Interesantă este poziționarea pe un loc de frunte a recomandării-valoare „Să fii cuminte”. Ipoteza noastră e că această valoare este una fără un conținut specific sau, mai precis spus, cu mai multe conținuturi pe care le înglobează într-o manieră sintetică. Adesea subiecții amintesc această valoare-îndemn la final, ca o concluzie care reunește mai multe idei, după ce au specificat o serie de alte valori pe care le-au transmis copiilor. „A fi cuminte” înseamnă în același timp a asculta de părinți, a-i respecta, a fi politicos, a nu încălca interdicțiile și a le urma sfaturile. Așa se explică, probabil, poziția atât de ridicată a acestei

Graficul 1. Grafic comparativ privind valorile transmise prin socializare în Ludoș și Tălmăcel

valori în ierarhia conținuturilor valorice transmise în procesul educației familiale. Acest „Să fii cuminte” mai indică, credem, și un alt lucru. Spuneam mai sus că este o valoare sintetică, ce înglobează mai multe sensuri, însă toate aceste sensuri sunt legate de ideea de autoritate (a fi cuminte înseamnă a te comporta în acord cu regulile impuse de o instanță a autorității). Importanța dată de subiecți acestei valori-îndemn semnifică așadar importanța dată autorității parentale, obedienței față de această autoritate și, extrapolând, înclinația de a fi obedient față de autoritate în general. Ar mai putea, de asemenea, să semnifice o educație care dezaproabă spiritul de independență, ca ieșire din normă.

În ce privește distribuția pe cele două sexe, în Tălmăcel, ierarhia valorilor nu oferă surprize în ce privește locul ocupat de diferitele valori – cu mici excepții, ierarhia este aceeași –, ci mai degrabă sub aspectul procentelor din totalul valorilor menționate de cele două sexe. Se observă astfel că, deși

învățătura (educația) este pe primul loc și pentru femei, și pentru bărbați, femeile le transmit această valoare copiilor lor mai des decât bărbații (16,7% față de 12,5%). Tot așa, transmit valoarea cinstei, a onestității în proporție mai mare decât bărbații (14,2% față de 9,3%).

Această accentuare a valorii legate de învățatură de către ambele sexe arată centralitatea educației în universul de viață actual al țăranului din Tălmăcel. Se pare că astăzi agricultura – având în vedere precaritatea resurselor necesare practicării ei – nu mai poate constitui o bază suficientă pentru construirea unei identități, iar educația devine sursa identitară principală. Există familii în sat cu o situație materială peste medie, pentru care pământul și patrimoniul în general reprezintă cea mai importantă „zestre” oferită copilului și, în acest caz, accentul cade pe muncă, în scopul menținerii sau sporirii agoniseliilor părintești. Pentru cei mai mulți însă, educația copiilor

reprezintă o alternativă, o șansă de a accede la un viitor mai bun, comparativ cu cel al părinților. Educația copiilor este, după cum spune E. Stănciulescu, o strategie de protecție a viitorului copilului și e văzută ca fiind opusă muncii specifice ruralului (Stănciulescu, 2002, 175). De asemenea, datorită beneficiilor legate de statut pe care le aduce educația (poziție, prestigiu social), aceasta promite perspectiva unei ascensiuni intergeneraționale, accederea la o condiție mai bună

În ce privește Ludoșul, se remarcă faptul că valoarea legată de învățatură este aici doar pe locul trei, pentru bărbați fiind cea mai importantă cinstea, iar pentru femei cumințenia. Cinstea, ce se traduce, probabil, prin a nu fura și a nu minți, este o valoare de sorginte religioasă și care face referire, pe de o parte, la respectul pentru proprietatea altuia, pe de altă parte ea fiind o resursă esențială a încrederii comunitare. Zicala frecvent invocată „Sărac, dar cinstit” arată faptul că cinstea este considerată, la nivel simbolic, un substitut pentru capitalul de natură economică și adesea e prezentată ca o virtute. Se remarcă, de asemenea, faptul că ludoșenii invocă mai des cinstea ca valoare decât talmăcenii. Această plasare superioară a cinstei corelează pozitiv cu opțiunea pentru credință, care, de asemenea, este mai frecventă în Ludoș decât în Talmăcel, cinstea fiind, după cum spuneam, o valoare de factură religioasă.

Se remarcă, de asemenea, faptul că femeile acordă o importanță mai mare cumințeniei decât bărbații (16,9% față de 12,8%), probabil datorită faptului că, până la o anumită vârstă (a adolescenței sau, în unele cazuri, a maturității), copiii rămân cea mai mare parte a timpului în grija mamei, în timp ce tatăl se ocupă mai mult cu resursele productive ale gospodăriei și cu activități exterioare acesteia. Pe de altă parte, în România, femeile tind să fie mai conservatoare decât bărbații, așa că este

firesc să încurajeze mai puțin inițiativa și inovația, optând pentru conservarea ordinii.

Dacă analizăm modul cum se distribuie valorile în Talmăcel în funcție de grupa de vârstă, remarcăm o serie de aspecte interesante. Astfel, valoarea educativă (să învețe) ocupă locuri de frunte la toate grupele de vârstă, cu excepția celor de peste 65 de ani, în acest caz ocupând un loc median. Acest lucru arată importanța acestei valori în universul de viață al talmăcenilor. Faptul că vârstnicii consideră învățatura mai puțin importantă este tributar, probabil, unei mentalități mai vechi, specifică anilor lor de tinerețe, când oamenii valorizau mai mult munca decât educația, iar părinții încurajau mai puțin realizarea profesională a copiilor și mai mult realizarea prin muncă, care asigura menținerea și îmbogățirea agoniseliilor părintești. De altfel, acest lucru devine și mai evident dacă urmărim plasarea valorii „muncă” în ierarhiile diferitelor grupe de vârstă. Se poate observa că munca este cu atât mai apreciată cu cât subiecții sunt mai în vârstă (tinerii plasează această valoare pe locul al șaselea, în timp ce bătrânii o plasează pe primul loc).

Trebuie specificat că prin muncă majoritatea sătenilor înțeleg munca specifică vieții rurale, adică munca la câmp și în cadrul gospodăriei, și nu munca în cadrul unei profesii. Reiese clar că aceste două valori – educația și munca – corelează negativ, adică se plasează oarecum opus în universul valoric al sătenilor: astfel, tinerii apreciază mai puțin munca specifică vieții de la țară, optând în locul ei pentru învățatură, care le dă șansa de a ieși din universul vieții rurale și de a opta pentru un alt fel de viață, iar bătrânii valorizează în primul rând munca și mai puțin realizarea prin educație.

Analizând ierarhia valorilor pe grupe de vârstă în comuna Ludoș, se remarcă o serie de diferențe față de Talmăcel. Se observă astfel că îndemnul-valoare de a fi cuminte se menține pe primele locuri ca

importanță la toate grupele de vârstă, arătând importanța acestei valori-cadru în activitățile specifice de socializare intrafamilială. Cinstea este mai apreciată de grupa de vârstă 50-57 de ani și de cea peste 65 de ani, poate și datorită originii ei religioase. Valoarea legată de învățătură primește, de asemenea, multe aprecieri, deosebirea față de Tălmăcel fiind faptul că aici, în Ludoș, specificarea acestei valori nu scade o dată cu vârsta. Munca este mai apreciată de oamenii mai în vârstă și cel mai puțin de tinerii (18-25 de ani).

Este interesant cum tinerii consideră că cele mai importante valori pe care le-au transmis părinții în procesul de educație sunt învățătura și respectul pentru oameni. Pentru grupele de vârstă 34-41 de ani și 42-49 de ani una dintre cele mai importante valori este buna-cuviință. Iar pentru grupa de vârstă 58-65 de ani, credința în Dumnezeu ocupă un loc important.

Concluzii

Profilul valoric național este diferit în funcție de o serie de variabile. Astfel, dacă luăm în considerare gradul de dezvoltare a comunei, observăm că satele sărace privilegiază valori pe care le-am putea numi individuale, cum ar fi credința și munca, în timp ce satele bogate preferă mai degrabă valori sociale, ca, de exemplu, prietenia.

Putem remarca, de asemenea, faptul că valoarea muncii are foarte puțină importanță în profilul valoric al tinerilor, la fel și credința, în timp ce vârstnicii acordă o

importanță foarte mare credinței – așa cum ne așteptam.

În ce privește cele două sate studiate, deși se remarcă o serie de diferențe, tabloul valoric este per ansamblu asemănător. Diferențele ar fi legate de faptul că tălmăcenii le transmit mai des copiilor lor îndemnul de a învăța, față de ludoșeni. De asemenea, cinstea, cu corolarul ei, a nu fura, este mai frecvent invocată în Tălmăciu decât în Ludoș. Ludoșenii, în schimb, apreciază credința mai mult decât tălmăcenii și, în plus, la ei apar o serie de valori inedite, cum ar fi: să respecte căsătoria, să facă o carieră, să plece la oraș, să nu facă agricultura, să-și iubească țara. De departe însă se remarcă triumful învățătură-cumințenie-cinste ca fiind cel mai frecvent transmis de părinți copiilor lor în ambele sate. Cu alte cuvinte, locuitorii celor două sate apreciază în cel mai înalt grad educația, obediența față de autoritate și morala (etica).

În ce privește ipoteza de la care a pornit studiul de față, datele arată faptul că, dacă ne raportăm la populația rurală în mod nediferențiat, într-adevăr predomină valorile ce țin de tradiționalism, cum ar fi credința și munca. Însă, de îndată ce facem diferențieri în funcție de variabilele sociodemografice, ipoteza nu mai poate fi susținută. Dacă ne referim doar la vârstă și sex, tinerii și bărbații tind să prefere valori mai moderne, iar vârstnicii și femeile, valori mai tradiționaliste. Satele sărace sunt, de asemenea, mai tradiționaliste în profilul lor valoric decât cele cu dezvoltare medie și peste medie. De asemenea, valorile mai moderne par să se asocieze cu o infrastructură relativ modernă.

Note

1. Problematika studiului a fost urmărită pornind de la date cantitative și calitative, obținute printr-o metodologie triangulată, constând în anchetă pe bază de chestionar (aplicat pe un eșantion reprezentativ pentru populația celor două comunități) și interviu aprofundat cu persoane aflate în poziții-cheie în elita satelor (primar, preot, consilieri, directori de școală).
2. Pentru realizarea obiectivelor cercetării, am apelat la o schemă aleatoare de eșantionare pentru alegerea punctelor de sondaj, utilizând metoda itinerariilor; eșantionul rezultat a cuprins 268 de persoane din Tălmăcel și 165 din Ludoș.

3. Prelucrările legate de profilul valoric la nivel național au fost realizate pe date din Barometrul de Opinie Publică, mai 2002.
4. Întrebările din BOP au fost: 1) „Cât de importante sunt în viața dumneavoastră: munca, familia, prietenii, bunăstarea (averea), timpul liber, credința (religia), dragostea, a ști cât mai mult, politica și sexualitatea?” și 2) „După părerea dvs., de ce ai nevoie în primul rând pentru a reuși în viață: muncă, noroc, credință, relații, educație sau inteligență?”.
5. Întrebarea din chestionar era formulată în felul următor: „Fiecare om încearcă să-și educe cât mai bine copiii și să le transmită o serie de învățături importante. Precizați trei lucruri, cele mai importante, pe care ați încercat să le transmiteți copiilor dumneavoastră”.

Bibliografie

- Cristescu, Poliana. (1989). *Sens și valori în existența umană*. București: Editura Politică.
- Georgiu, Grigore. (2001). *Filosofia culturii*. București: Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy”, SNSPA.
- Grunberg, Ludwig. (1972). *Axiologia și condiția umană*. București: Editura Politică.
- Inglehart, Ronald. (1997). *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Mahler, Fred. (1983). *Introducere în juvenologie*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Rokeach, Milton. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.
- Sandu, Dumitru. (1999). Dezvoltare și sărăcie în satele României. *Sociologie Românească*, 4, 117-138.
- Stănciulescu, Elisabeta. (2002). *Sociologia educației familiale*. Iași: Editura Polirom.

Abstract

The present study aims to outline a value profile of the Romanian rural population, on the basis of data gathered from surveys using representative samples at a national level and from a case study made in two rural communities in Sibiu county.

Primit la redacție: iunie 2004